

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT
UNIVERSITETINING KATTAQO'RG'ON
FILIALI**

**YOZUV, ORFOGRAFIYA, ORFOEPIYA MASALALARI
VA ULARNING TA'LIMI
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000- Tillar
Ta'lim yo'nalishi:	60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili

Fan/modul kodi MTF2604		O'quv yili 2024-2025	Semestr 6	ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	umumiy (soat)
	Yozuv, orfografiya, orfoepiya masalalari va ularning ta'limi	50		70	120
2.	I. Fanning mazmuni <i>Fanni o'qitishdan maqsad</i> - bo'lajak mutaxassislarga adabiy til va imlo qoidalariga mos, to'g'ri yozish, talaffuz qilish tartiblarini o'rgatish, matnni tahrir va tahlil qilish, tinish belgilarini o'z o'mida, to'g'ri, samarali qo'llay olish imkoniyatlarini ko'rsatish va shakllantirishdan iborat. <i>Fanning vazifasi</i> - bo'lajak mutaxassislarga o'zbek tilining asosiy imlo qoidalarini o'rgatish, matn va talaffuz ustida ishlash, matnda hamda muloqot jarayonida imloviy, ishoraviy, uslubiy xatolarga yo'l qo'ymaslik, ularning adabiy talaffuz va imlo bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini yanada rivojlantirish. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) VI semester 18 soat 1-mavzu. "Yozuv, orfografiya va orfoepiya masalalari va ularning ta'limi" fanining maqsad va vazifalari. Fanning maqsadi, vazifasi, boshqa fanlar bilan aloqasi. Davlat tili va yangi alifbo to'g'risidagi qonunlar ijrosi. 2-mavzu. Til va nutq masalalari. Nutq shakllari. 3-mavzu. O'zbek yozuvlari tarixi, rivojlanish bosqichlari. 4-mavzu. Yangi o'zbek alifbosi haqida ma'lumot. 5-mavzu. Grafika. Grafika haqida ma'lumot. Yozuv haqida ma'lumot, yozuv turlari. 6-mavzu. Kirill va lotin yozuvi asosidagi o'zbek alifbolari. Kirill alifbosiga asoslangan o'zbek alifbosi, lotin yozuviga asoslangan yangi o'zbek alifbosi va unga o'tish sabablari. Kirill va lotin yozuvi asosidagi o'zbek alifbolarining farqlari. 7-mavzu. O'zbek tili imlosining nazariy asoslari va tamoyillari. 8-mavzu. Fonetik, morfologik, shakliy yozuv tamoyillari. Fonetik me'yor va uning o'ziga xosliklari, morfologik me'yor va uning o'ziga xosliklari, shakliy yozuv va uning o'ziga xosliklari. 9-mavzu. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalarini. Yangi imlo qoidalarining qabul qilinishi va uning bo'lim va boblari mazmuni bilan tanishish. III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar. VI semester 14 soat 1. "Yozuv, orfografiya va orfoepiya masalalari va ularning ta'limi" fanining mazmun-				

- mohiyati bilan tanisib chiqish, uning qanday fan sohalari bilan aloqadorligini aniqlash.
2. O'zbek yozuvlari tarixi, rivojlanish bosqichlari.
 3. Orfoepiya haqida ma'lumot. Orfoepik qoidalar bilan tanishib chiqish va ularning yozma matnlarda aks etishini kuzatish.
 4. Yozma matnlarda o'zlashma so'zlarning qo'llanilish me'yori buzilgan holarlarni aniqlash va ushbu qoidalarni o'rganish.
 5. O'zbek yozuvlari tarixini o'rganish, yozuv turlari bilan tanishish. Kirill va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbolari bilan tanishib chiqish, ulardagi o'zgarishlar haqida muzokara o'tkazish.
 6. Yozuv tamoyillarini o'rganish, yozma matnlarda yozuv tamoyillariga amal qilmaslik holatlari va oqibatlarini aniqlash.
 7. O'zbek adabiy tilining orfoepik me'yorlari.

IV. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

VI semester

18 soat

1. O'zbek adabiy tilining orfoepik me'yorlari.
2. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari.
3. Unli tovushlar imlosiga oid qoidalarni yozma matnda qo'llash.
4. Undosh tovushlar imlosiga oid qoidalarni yozma matnda qo'llash.
5. Qo'shib, ajratib, chiziqcha bilan yozish imlosiga oid qoidalarni yozma matnda qo'llash.
6. Bo'g'in ko'chirishga oid qoidalarni matn tahriri jarayonida qo'llash.
7. Bosh harflar imlosi qoidalarini o'rganish va imlo jarayoniga tadbiiq etish.
8. Imlo jarayonida punktuatsion qoidalarga amal qilish masalasi.
9. Hujjatchilikda imlo jarayonida yo'l qo'yiladigan kamchiliklar ustida ishlash.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

70 soat

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. "Yozuv, orfografiya va orfoepiya masalalari va ularning ta'limi" fanining maqsad va vazifalari.
2. Kirish. Til va nutq. Ularning chambarchas bog'liqligi va tafvutlari. Til va nutqqa oid ilmiy-nazariy fikrlar va izohlang.
3. Davlat tili va yangi alifbo to'g'risidagi qonunlar ijrosi.
4. Fonetika. Talaffuz va urg'u.
5. O'zbek adabiy tilida uchraydigan orfoepik hodisalar va ularning turlari haqida ma'lumot berish.
6. O'zbek tilining orfoepik qoidalari.
7. Og'zaki va yozma nutq shakllari
8. O'zlashma so'zlar talaffuzi. Talaffuzning imloga ta'siri.
9. Grafika. O'zbek yozuvlari tarixi.
10. O'zbek yozuvi tarixi haqida ma'lumot to'plash, o'zbek xalqi tarixi davomida murojaat qilgan yozuvlari (arab, lotin, kirill) haqida.
11. Kirill va lotin yozuvi asosidagi o'zbek alifbolari.

	12. Orfografiya. Imlo tamoyillari. 13. Orfografiya haqida ma'lumot. 14. Orfografiyaning o'zbek adabiy tilida tutgan o'rni. 15. Morfologik yozuv tamoyili. 16. Fonetik yozuv tamoyillari. 17. Shakliy yozuv tamoyili. 18. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari. 19. Ayrim unlilar imlosi. 20. Ayrim undoshlar imlosi. 21. Qo'shib yozish imlosi. 22. Ajratib yozish imlosi. 23. Chiziqcha bilan yozish imlosi. 24. Bo'g'in ko'chirish imlosi. 25. Bosh harflar imlosi. 26. Imlo qoidalariga amal qilmaslik yoki zid holatlar. 27. Punktuatsiya. Tinish belgilari va ularning qo'llanishi. 28. Punktuatsiya-tinish belgilarining asosiy qoidalari. Tinish belgilarining gap oxirida, gap ichida kelishi va ularning ahamiyati 29. Matn tahlili va tahriri. Hujjatlar ustida ishlash. 30. Unli tovushlar, ularning lug'at va matnda namoyon bo'lish shakllari. 31. Undosh tovushlar, ularning lug'at va matnda namoyon bo'lish shakllari. 32. O'zbek va rus tillarida urg'u. 33. "Lotin alifbosiga asoslangan yangi o'zbek yozuvi to'g'risida"gi Qonuni va shu alifboning milliy o'zbek tili talaffuziga mosligi. 34. Imlo qoidalari va tinish belgilari masalasi. 35. Adabiy til va shevalarning o'zaro munosabati.
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • Yozuv va uning turlari haqida tasavvur va bilimga ega bo'lishi; • Imlo muammolarini aniqlash ko'nikmalariga ega bo'lishi; • Imlo muammolarini aniqlash malakasiga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • Ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko'rgazmali qurollar; • Kompyuter; • Internet yangiliklari; • muammoli ta'lim; • qiyosiy tahlil.
5.	VII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq

Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axbort manbalari
Asosiy adabiyotlar:

1. Abduazizov A. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. –T.: "O'qituvchi", 1992.
2. Сайфуллаева Р.Р., Менглиев Б.Р., Боқиева Г.Х., Қурбонова М.М., Юнусова З.Қ., Абузалова М.Қ. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. – Тошкент, 2006. – 391 б.
3. Jamolxonov H.A. Grafika va orfografiya. Ma'ruzalar matni. –T: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.
4. Jamolxonov H.A. Hozirgi o'zbek adabiy tili. O'quv qo'llanmasi. 1-qism. – T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 2004.
5. Mahmudov A. Unlilar. – T., O'zFA "Kibernetika" ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi, 1993.
6. Аминов М., Мадвалиев А., Маҳкамов Н., Маҳмудов Н. Иш юритиш. Амалий қўлланма. – Т.: ЎЗМЭ, 2000.

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси" тўғрисидаги Фармони ("Халк сўзи", 2017 йил, 8 февраль).
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари" тўғрисида ("Халк сўзи" 2017 йил, 21 апрель)
3. Qilichov E. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Ma'ruza matnlari. To'ldirilgan 2-nashri. – Buxoro: "Buxoro universiteti", 2001.
4. O'zbek tilining imlo lug'ati. – T.: "FAN", 1976.
5. O'zbek tilining kirill va lotin alifbolaridagi imlo lug'ati. – T.: "Sharq". 1999.
6. Hojiyev Azim. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. – T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi", 2002.
7. Nurmonov A.N. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. – T.: "O'qituvchi". 2005.
8. Rahmatullayev Sh.U. O'zbek tilining yangi alifbosi va imlosi. – T.: "Universitet". 2002.
9. Jamolxonov H.A. Fonetika, fonologiya va orfoepiya. Ma'ruzalar matni. – T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.
10. Mirtojiyev M.M. O'zbek tili fonetikasi. –T.: "Universitet", 1998. 2013
11. Tursunov U.M., Muxtorov J., Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Qayta ishlangan, to'ldirilgan 3- nashri. – T.: "O'zbekiston", 1992.
12. To'ychiboyev B. O'zbek tili tarixiy fonetikasi. –T.: "O'qituvchi", 1990.
13. O'zbek orfografiyasining asosiy qoidalari. –T.: "FAN", 1956.
14. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari. –T.: "O'qituvchi", 1995.
15. Shoabdurahmonov Sh., Asqarova M., Hojiyev A., Rasulov I., Doniyorov X. Hozirgi o'zbek adabiy tili. I qism. "O'qituvchi", T.: 1980.
16. Boltayev M. Lotin yozuviga asoslangan yangi o'zbek alifbosi va imlosi. – T.: O'qituvchi, 2003.

	17. Boltayev M. Lotin yozuviga asoslangan yangi o'zbek alifbosi va imlosi. – T.: 2006. Internetdagi manzili: www.samdu.uz/files/web/index.htm 3. Internet ma'lumotlari: 1. www.ziyo.net 2. www.literature.uz
7	Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali kengashining 2022-yil <u>09</u> - <u>09</u> dagi <u>1</u> - son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: Jakbarava M – SamDUKF, Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti, "Gumanitar fanlar" kafedrası o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar: D.Ganiyeva—SamDUKF, Gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi (ichki) X.Xayrullayev – Filologiya fanlari doktori , professor (tashqi)